

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-2.03.

Кафедра правознавства

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

з підготовки здобувачів початкового рівня (короткий цикл) вищої освіти

Галузь знань	08 «Право»
Спеціальність	081 «Право»
Освітня програма	«Право»

Полтава 2020 рік

Розробник /укладач програми:

Лаврик Г. В. – д.ю.н., проф., завідувач кафедри правознавства
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Рецензенти програми:

Гусарєв С.Д. – д.ю.н., професор, заслужений юрист України, перший
проректор Національної академії внутрішніх справ;

Захарченко П.П. – д.ю.н., професор кафедри історії права та держави
Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Програму навчальної дисципліни «Конституційне право України» обговорено і
схвалено на засіданні кафедри правознавства

Протокол засідання кафедри від 31 серпня 2020 р., № 1

Завідувач кафедри правознавства

д. ю. н., професор

_____ Г. В. Лаврик

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньої програми «Право»

д. ю. н., професор

_____ С.О. Гладкий

ПОГОДЖЕНО

Голова науково-методичної ради,

д. е. н., професор

_____ Н.С. Педченко

Анотація навчальної дисципліни

У процесі розбудови Української держави й розвитку громадянського суспільства, творення Конституції України 1996 року й проведення новітньої конституційної реформи назріли докорінні демократичні перетворення. Радикальних змін зазнала правова система України, всі її галузі.

Будучи складовою частиною правової системи України, її провідною галуззю, конституційне право представляє собою сукупність юридичних норм, що визначають конституційно-правовий статус людини і громадянина, виражають волю та законні інтереси Українського народу, Української держави, територіальних громад, громадянського суспільства та його інститутів, а також регулюють політичні та інші найважливіші суспільні відносини в економічній, соціальній, культурній(духовній) та інших сферах життя і діяльності суспільства та держави. Ця галузь досліджується на рівні спеціальної юридичної науки, завданням якої є дослідження питань ефективності конституційно-правового регулювання, які б відповідали потребам національного державотворення.

Предметом навчальної дисципліни є конституційно-правові явища, інститути і норми вітчизняного конституційного права, процеси, пов'язані з їхнім становленням, розвитком та функціонуванням.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право України» є формування цілісного бачення майбутніх фахівців щодо сутності та змісту України як держави суверенної і незалежної, демократичної, соціальної та правової, правового становища особи в державі, системи органів державної влади та місцевого самоврядування, розуміння нормативних положень, які мають вихідне значення для всіх інших галузей права.

Зміст цієї навчальної дисципліни розкривається у темах і розділах таких трьох модулів:

Модуль 1. Конституційне право України як галузь національної системи права, наука і навчальна дисципліна.

Модуль 2. Конституційний лад України. Конституційна система органів державної влади України.

Модуль 3. Територіальний устрій України. Місцеве самоврядування в Україні.

Аннотация учебной дисциплины

В процессе развития Украинского государства и развития гражданского общества, создание Конституции Украины 1996 года и проведения новой конституционной реформы назрели коренные демократические преобразования. Радикальных изменений претерпела правовая система Украины, все ее отрасли.

Будучи составной частью правовой системы Украины, ее ведущей отраслью, конституционное право представляет собой совокупность юридических норм, определяющих конституционно-правовой статус человека и гражданина, выражают волю и законные интересы украинского народа, Украинского государства, территориальных общин, гражданского общества и его институтов, а также регулируют политические и другие важнейшие

общественные отношения в экономической, социальной, культурной (духовной) и других сферах жизни и деятельности общества и государства. Эта отрасль исследуется на уровне специальной юридической науки, задачей которой является исследование вопросов эффективности конституционно-правового регулирования, соответствующих потребностям национального государства.

Предметом учебной дисциплины является конституционно-правовые явления, институты и нормы отечественного конституционного права, процессы, связанные с их становлением, развитием и функционированием.

Целью изучения учебной дисциплины «Конституционное право Украины» является формирование целостного видения будущих специалистов сущности и содержания Украины как государства суверенного и независимого, демократического, социального и правового, правового положения личности в государстве, системы органов государственной власти и местного самоуправления, понимание правил, которые имеют исходное значение для всех других отраслей права.

Содержание этой учебной дисциплины раскрывается в темах и разделах следующих трех модулей:

Модуль 1. Конституционное право Украины как отрасль национальной системы права, наука и учебная дисциплина.

Модуль 2. Конституционный строй Украины. Конституционная система органов государственной власти Украины.

Модуль 3. Территориальное устройство Украины. Местное самоуправление в Украине.

Annotation of educational discipline

In the process of the development of the Ukrainian state and civil society, the adoption of Constitution of Ukraine in 1996 and the implementation of a new constitutional reform, radical democratic transformations have been overdue. The legal system of Ukraine and all its branches have undergone radical changes.

Being an integral part of the legal system of Ukraine, its leading branch, constitutional law is a complex of rules of law which determine the constitutional and legal status of a person and a citizen, express the will and legitimate interests of the Ukrainian people, the Ukrainian state, territorial communities, civil society and its institutions, as well as regulate political and other important social relations in the economic, social, cultural (spiritual) and other spheres of life and activities of society and the state. This branch is studied as a special legal science, the goal of which is to study the issues of the effectiveness of constitutional and legal regulation that correspond to the needs of the nation state.

The subject of the discipline is constitutional legal phenomena, law institutes and legal rules of domestic constitutional law, processes associated with their formation, development and functioning.

The purpose of studying the discipline "Constitutional Law of Ukraine" is to form in future specialists a holistic vision regarding essence and meaning of Ukraine

as a sovereign and independent, democratic, social and legal state, the legal status of an individual in the state, the system of public authorities and local self-government, understanding of the rules that have cornerstone value for all other branches of law.

The content of this educational discipline is revealed in the topics and sections which are included in the following three modules:

Module 1. Constitutional law of Ukraine as a branch of the national legal system, science and academic discipline.

Module 2. Constitutional order of Ukraine. The constitutional system of state authorities of Ukraine.

Module 3. Territorial structure of Ukraine. Local government in Ukraine.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Конституційне право України» укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів початкового рівня (короткий цикл) вищої освіти спеціальності 081 «Право» освітня програма «Право» освітня програма «Право», затвердженої Вченою радою ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» 31 серпня 2020 року, протокол № 9, та введеної в дію з 1 вересня 2020 року наказом ректора по університету від «01» вересня 2020 року № 114-Н.

У процесі розбудови Української держави й розвитку громадянського суспільства, творення Конституції України 1996 року й проведення новітньої конституційної реформи назріли докорінні демократичні перетворення. Радикальних змін зазнала правова система України, всі її галузі.

Будучи складовою частиною правової системи України, її провідною галуззю, конституційне право представляє собою сукупність юридичних норм, що визначають конституційно-правовий статус людини і громадянина, виражають волю та законні інтереси Українського народу, Української держави, територіальних громад, громадянського суспільства та його інститутів, а також регулюють політичні та інші найважливіші суспільні відносини в економічній, соціальній, культурній(духовній) та інших сферах життя і діяльності суспільства та держави. Ця галузь досліджується на рівні спеціальної юридичної науки, завданням якої є дослідження питань ефективності конституційно-правового регулювання, які б відповідали потребам національного державотворення.

Предметом навчальної дисципліни є конституційно-правові явища, інститути і норми вітчизняного конституційного права, процеси, пов'язані з їхнім становленням, розвитком та функціонуванням.

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування цілісного бачення майбутніх фахівців щодо сутності та змісту України як держави суверенної і незалежної, демократичної, соціальної та правової, правового становища особи в державі, системи органів державної влади та місцевого самоврядування, розуміння нормативних положень, які мають вихідне значення для всіх інших галузей права.

Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми:

загальні:

- здатність до навчання з деяким ступенем автономії;
- здатність застосовувати знання на практиці у стандартних та окремих нестандартних ситуаціях;
- здатність знаходити творчі рішення або відповіді на чітко визначені та абстрактні проблеми на основі ідентифікації та застосування даних;

спеціальні (фахові, предметні):

- повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її природи;
- знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, їх закріплення у законодавстві України;
- здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких

галузей права, як конституційне право, адміністративне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право;

- здатність до застосування норм матеріального і процесуального права при моделюванні правових ситуацій, окремих процедур;

- здатність кваліфіковано застосовувати нормативно-правові акти, реалізовувати норми права у конкретних сферах професійної діяльності та самостійно розробляти юридичні документи;

- здатність вільно володіти юридичною термінологією, та основами юридичної техніки.

- здатність юридично правильно кваліфікувати факти та обставини;

- здатність аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції, здійснювати публічні виступи, брати участь в дискусіях з правових питань;

- здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації;

- здатність до аналізу актів законодавства та судової практики, практики діяльності інститутів публічної влади.

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми:

- визначати вагомість та переконливість аргументів в оцінці заздалегідь невідомих умов та обставин;

- здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання;

- формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми. Оцінювати недоліки і переваги аргументів;

- давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю;

- використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин;

- самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій;

- пояснювати природу та зміст основних правових інститутів та процедур національного права;

- демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права;

- застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки;

- готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях;

- надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

Навчальна дисципліна є **нормативною**.

Форма підсумкового контролю знань: **екзамен**.

Програмний зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Конституційне право України як галузь національної системи права, наука і навчальна дисципліна

Розділ 1. Конституційне право як галузь права в системі права України, наука і навчальна дисципліна

Поняття, предмет і метод галузі конституційного права. Співвідношення понять «конституційне право» і «державне право». Місце та роль конституційного права України в національній системі права. Принципи конституційного права України.

Система галузі конституційного права України та її складові. Конституційно-правові норми та їх особливості. Внутрішня побудова (структура) конституційно-правових норм. Класифікація конституційно-правових норм. Реалізація конституційно-правових норм. Конституційно-правові інститути, їх особливості та види. Загальні, головні та початкові конституційно-правові інститути.

Конституційно-правові відносини та їх особливості. Види конституційно-правових відносин. Склад конституційно-правових відносин. Суб'єкти конституційно-правових відносин. Об'єкти конституційно-правових відносин. Підстави виникнення, зміни і припинення конституційно-правових відносин. Поняття та система конституційних юридичних фактів.

Відповідальність в конституційному праві. Поняття та характер конституційно-правової відповідальності. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правової відповідальності. Підстави конституційно-правової відповідальності. Конституційно-правова відповідальність посадових осіб та органів публічної влади.

Джерела галузі конституційного права України. Система джерел галузі конституційного права України. Місце закону в системі джерел галузі конституційного права України.

Поняття, предмет і система науки конституційного права України. Джерела науки конституційного права України. Становлення науки конституційного права в Україні. Методологія науки конституційного права України та основні напрями її розвитку.

Поняття, предмет, метод і система навчальної дисципліни конституційного права України. Співвідношення галузі конституційного права України, науки конституційного права України та навчальної дисципліни конституційного права України.

Розділ 2. Конституція як основний закон суспільства і держави

Поняття конституції та її сутність. Юридична конституція. Фактична конституція. Формальна конституція. Матеріальна конституція. Реальна конституція. Фіктивна конституція.

Юридичні властивості конституції. Установчий характер. Вища юридична сила (юридичне верховенство). Пряма дія. Підвищена стабільність. Підвищений

ступінь охорони з боку держави. Програмний характер. Інтегративний характер.

Функції конституції та їх види.

Класифікація конституцій та їх види.

Поняття та система конституціоналізму. Зародження та основні етапи розвитку конституціоналізму в Україні. Втілення ідей конституціоналізму в текстах нормативно-правових актів передконституційного та конституційного регулювання. Перша конституція Української незалежної держави – Конституція УНР від 29 квітня 1918 року. Конституційні акти України 1917-1944 років. Конституції України радянського періоду. Розроблення, прийняття, реалізація та модернізація Конституції України 1996 року, генезис конституційного законодавства за часів незалежності України. Конституційна реформа в Україні.

Поняття, сутність, юридичні властивості та функції Конституції України як Основного Закону суспільства і держави. Структура та система Конституції України. Призначення і зміст її преамбули.

Порядок внесення змін і доповнень до Конституції України, набуття нею чинності, введення в дію та здійснення.

Правова охорона Конституції України.

Модуль 2. Конституційний лад України. Конституційна система органів державної влади України

Розділ 3. Конституційний лад України

Поняття, сутність та зміст конституційного ладу України та його ознаки. Державний лад України. Суспільний лад України. Закріплення конституційного ладу та виключного права визначати і змінювати його в Конституції України.

Загальні засади конституційного ладу України. Принцип гуманізму. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність в Україні. Пріоритет прав і свобод людини.

Конституційне закріплення форми територіального (державного) устрою, форми правління як складових форми Української держави. Україна – унітарна держава. Поняття та ознаки унітарної держави. Україна – республіка. Поняття та ознаки республіканської форми правління. Види республік. Особливості республіканської форми правління в Україні. Формування демократичного політичного (державного) режиму в Україні. Визнання України національною, світською державою.

Конституційна характеристика України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади Української держави на всій її території та незалежність і рівноправність у відносинах з іншими державами. Конституційні обмеження влади Української держави. Принцип територіальної цілісності.

Демократична держава. Конституційне закріплення ознак України як демократичної держави. Визнання та гарантування місцевого самоврядування в Україні.

Сучасна концепція соціальної держави. Конституційне закріплення ознак та основних завдань України як соціальної держави. Здійснення Українською державою в особі органів державної влади та місцевого самоврядування від імені Українського народу права власника на природні ресурси, забезпечення захисту прав усіх суб'єктів власності і господарювання, соціальної

спрямованості економіки. Конституційне регулювання питань перебування під особливою охороною землі як основного національного багатства. Гарантування Конституцією України права власності на землю.

Правова держава. Сутність правової державності. Конституційне закріплення ознак України як правової держави. Здійснення державної влади в Україні на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Принцип верховенства права – найважливіша ознака правової держави. Верховенство Конституції України стосовно законів, інших нормативно-правових актів, міжнародних договорів. Конституційні засади правового порядку в Україні.

Конституція України про обов'язки та найважливіші функції держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини – головний обов'язок Української держави. Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, збереження генофонду Українського народу – конституційний обов'язок держави. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки – найважливіші функції держави, справа всього Українського народу. Здійснення Українською державою зовнішньополітичної діяльності.

Конституційні засади функціонування духовної та національно-культурної сфер суспільного життя. Визначення статусу української мови як державної. Забезпечення державою всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. Гарантування Конституцією України вільного розвитку, використання й захисту російської та інших мов національних меншин України. Закріплення в Конституції України обов'язку держави сприяти консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України, а також обов'язку держави піклуватися про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави.

Конституційне закріплення державної символіки в Україні.

Закріплення в Конституції України положення про те, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Розвиток та функціонування громадянського суспільства в Україні та його інститутів. Громадські об'єднання та їх види. Принципи організації та діяльності громадських об'єднань. Способи легалізації громадських об'єднань. Політичні партії та їх конституційно-правовий статус. Порядок створення політичних партій. Принципи діяльності політичних партій. Заборона політичних партій.

Захист конституційного ладу в Україні. Конституційне врегулювання питань, пов'язаних із встановленням порядку внесення змін до розділу Конституції України, в якому визначаються загальні засади конституційного ладу. Конституційні засади регулювання воєнного і надзвичайного стану.

Розділ 4. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні

Поняття та види правового статусу людини і громадянина. Основи правового статусу людини і громадянина як загальний конституційно-правовий інститут.

Основні положення сучасної концепції прав людини та їх відтворення в Конституції України. Принципи правового статусу людини і громадянина та їх закріплення в Конституції України. Визнання та гарантованість прав і свобод людини, встановлених загально визнаними принципами і нормами міжнародного права. Принцип невідчужуваності природних прав і свобод людини. Принцип свободи людини, основні положення вчення про свободу. Принцип рівності людей і громадян у своїй гідності та правах. Принцип невичерпності конституційного переліку прав та свобод людини і громадянина.

Громадянство і належність до громадянства України. Правова регламентація питань громадянства України. Закон «Про громадянство України». Принципи громадянства України та їх закріплення в Конституції України і в законодавстві про громадянство.

Визнання громадянства України. Набуття громадянства України. Підстави набуття громадянства України. Припинення громадянства України. Підстави припинення громадянства України. Вихід з громадянства України. Втрата громадянства України.

Органи, які вирішують питання, пов'язані з громадянством України. Повноваження органів, організацій і посадових осіб по вирішенню питань, пов'язаних з громадянством України. Виконання рішень, прийнятих у питаннях, пов'язаних з громадянством України.

Права та свободи людини і громадянина, їх співвідношення. Конституційні права та свободи людини і громадянина, їх класифікація. Громадські або особисті права та свободи. Політичні права та свободи. Соціальні й економічні права та свободи. Культурні права та свободи.

Конституційні гарантії захисту та практичного здійснення прав та свобод людини і громадянина. Конституційно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: порядок призначення, повноваження. Конституційні обмеження щодо реалізації прав та свобод людини і громадянина в Україні.

Самозахист прав та свобод людини і громадянина. Судовий захист прав та свобод людини і громадянина. Міжнародно-правовий механізм захисту прав та свобод людини і громадянина.

Конституційні обов'язки людини і громадянина. Рівність обов'язків людини і громадянина. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України. Турбота про природу та культурну спадщину. Оплата податків і зборів. Дотримання Конституції України та законів України. Повага прав і свобод, честі і гідності інших людей.

Конституційно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні. Права, свободи і обов'язки іноземців. Особливості правового статусу окремих категорій іноземців. Відповідальність іноземців та осіб без громадянства. Депортація іноземців. Екстрадиція іноземців іноземній державі.

Конституційно-правовий статус біженців. Права та обов'язки статусу біженців.

Конституційно-правовий статус осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту та його особливості.

Конституційно-правовий статус закордонних українців та його особливості.

Розділ 5. Конституційно-правове регулювання прямого (безпосереднього) народовладдя

Пряме (безпосереднє) та представницьке народовладдя як форми здійснення народного суверенітету в Україні.

Вибори представницьких органів державної влади та органів місцевого самоврядування як передбачена Конституцією і законами України форма прямого (безпосереднього) народовладдя. Види виборів. Виборче право. Принципи виборчого права України. Принцип вільних виборів. Загальне, рівне і пряме виборче право. Таємне голосування.

Виборча система. Класифікація виборчих систем. Мажоритарна, пропорційна, змішана виборчі системи. Особливості застосування виборчих систем в Україні.

Виборчий процес, його принципи та стадії. Призначення або проголошення виборів. Формування територіальних виборчих одиниць. Формування виборчих органів. Складання та уточнення списків виборців. Висування і реєстрація кандидатів на виборні посади. Передвиборна агітація. Голосування. Підрахунок голосів і визначення результатів голосування. Встановлення результатів виборів. Повторне голосування.

Гарантії реалізації та захисту виборчих прав громадян України. Юридична відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Поняття і соціальна функція референдумів. Види референдумів. Призначення та порядок проведення референдумів. Предмет всеукраїнського референдуму. Правова регламентація організації референдумів та визначення їх результатів. Правові наслідки референдуму. Зміна і відміна рішень, прийнятих референдумом.

Розділ 6. Конституційна система органів державної влади України

Конституційно-правове регулювання питань організації і діяльності органів державної влади. Поняття та риси органу державної влади.

Види органів державної влади. Закріплення системи органів державної влади в Конституції України. Конституційний статус органів законодавчої, виконавчої і судової влади. Місце Президента України в системі органів державної влади.

Принципи організації і діяльності органів державної влади, їх конституційне закріплення.

Розділ 7. Законодавча влада в Україні

Закріплення статусу Верховної Ради України в Конституції України. Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні, парламент України. Парламент та його ознаки. Види парламентів. Функції Верховної Ради України. Трансформація конституційного статусу Верховної Ради України в процесі конституційної реформи.

Конституційний склад і структура Верховної Ради України.

Строк повноважень Верховної Ради України. Дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

Статус народного депутата України. Принципи статусу народного депутата України. Несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності. Строк повноважень народного депутата України. Дострокове припинення повноважень народного депутата України.

Форми діяльності народного депутата України. Права і обов'язки народного депутата. Право депутатського запиту.

Гарантії діяльності народного депутата України. Депутатська недоторканність.

Компетенція Верховної Ради України: поняття, конституційне закріплення. Законодавча компетенція Верховної Ради України. Питання, що визначаються та встановлюються виключно законами України. Установча та контрольна компетенції Верховної Ради України. Контрольні повноваження Верховної Ради України стосовно Президента України та органів виконавчої влади.

Акти Верховної Ради України. Закони: поняття, види. Інші акти Верховної Ради України: постанови, декларації, заяви, звернення.

Організація Верховної Ради України. Органи та керівні посадові особи Верховної Ради України. Порядок обрання та повноваження Голови Верховної Ради України, першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України. Комітети Верховної Ради України: порядок формування, перелік, повноваження. Тимчасові спеціальні і тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України.

Порядок роботи Верховної Ради України. Сесія Верховної Ради України. Порядок скликання та проведення сесій Верховної Ради України. Розгляд питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України. Голосування у Верховній Раді України. Правова регламентація організації роботи Верховної Ради України. Законодавство про регламент Верховної Ради України.

Законодавчий процес та інші спеціальні парламентські процедури. Стадії законодавчого процесу. Поняття законодавчої ініціативи. Суб'єкти права законодавчої ініціативи у Верховній Раді України. Попереднє обговорення законопроектів у комітетах Верховної Ради України. Порядок обговорення законопроекту на пленарних засіданнях Верховної Ради України в ході трьох читань. Прийняття законопроекту. Підписання закону Президентом України. Оприлюднення законів та інших актів Верховної Ради України. Введення в дію законів та інших актів Верховної Ради України.

Особливості проходження конституційних законів.

Апарат Верховної Ради України.

Розділ 8. Президент України

Конституційний статус Президента України як глави держави та його трансформація в процесі конституційної реформи. Роль та місце Президента України в системі органів державної влади. Функції Президента України.

Порядок обрання Президента України. Законодавство про вибори Президента України.

Строк повноважень Президента України. Конституційні підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Відставка Президента України. Неможливість виконання Президентом України своїх обов'язків за станом здоров'я. Усунення Президента України з поста в порядку імпичменту Верховною Радою України. Виконання обов'язків Президента України в разі дострокового припинення повноважень Президента України.

Компетенція Президента України. Повноваження Президента України у сфері законодавчої влади та по відношенню до Верховної Ради України. Повноваження Президента України в сфері виконавчої та судової влади. Конституційні засади взаємовідносин Президента України з органами

виконавчої влади. Повноваження Президента України в сфері міжнародних відносин, оборони та охорони правопорядку, прав і свобод громадян України.

Акти Президента України. Укази та розпорядження Президента України.

Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України як координаційного органу при Президентові України.

Розділ 9. Виконавча влада в Україні

Поняття та зміст виконавчої влади. Наукова розробка проблематики виконавчої влади та її співвідношення з законодавчою гілкою влади. Система органів виконавчої влади. Місце та роль Кабінету Міністрів України у механізмі державної влади. Трансформація конституційного статусу Кабінету Міністрів України в процесі конституційної реформи.

Склад Кабінету Міністрів України. Порядок формування Кабінету Міністрів України. Конституційний порядок призначення на посаду Прем'єр-міністра України.

Відповідальність, підзвітність та підконтрольність Кабінету Міністрів України. Відставка Прем'єр-міністра України та інших членів Кабінету Міністрів України.

Компетенція Кабінету Міністрів України. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України.

Організація роботи Кабінету Міністрів України, Урядові комітети.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади: система, порядок формування. Основні завдання та функції міністерств.

Система місцевих органів виконавчої влади. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій. Порядок формування, структура, функції та повноваження місцевих державних адміністрацій. Порядок призначення та відповідальність голів місцевих державних адміністрацій. Підстави та порядок припинення повноважень голів місцевих державних адміністрацій. Взаємовідносини місцевих державних адміністрацій з органами місцевого самоврядування.

Розділ 10. Судова влада, прокуратура в Україні

Судова влада в системі державної влади в Україні. Конституційні засади судочинства. Система судових органів та порядок їх формування. Система судів. Призначення та обрання суддів. Конституційно-правовий статус суддів. Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя.

Конституційно-правовий статус адвокатури в Україні. Конституційний статус органів прокуратури в Україні. Функції прокуратури. Система органів прокуратури, принципи їх організації і діяльності.

Конституційна юрисдикція. Конституційний Суд України, його місце та роль в системі органів державної влади. Склад і порядок формування Конституційного Суду України. Конкурсні засади відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України. Правовий статус судді Конституційного Суду України. Структура та організація діяльності Конституційного Суду України. Функції та повноваження Конституційного Суду України. Суб'єкти та форми звернення до Конституційного Суду України. Конституційна скарга: поняття, критерії прийнятності, особливості розгляду.

Поняття й характеристика стадій конституційного судочинства. Поняття та юридична природа актів Конституційного Суду України. Види, порядок ухвалення та виконання актів Конституційного Суду України.

Модуль 3. Територіальний устрій України. Місцеве самоврядування в Україні

Розділ 11. Територіальний устрій України

Поняття територіального устрою держави. Територіальний та державний устрій. Конституційні засади територіального устрою України. Адміністративно-територіальний устрій України. Утворення, реорганізація або ліквідація адміністративно-територіальних одиниць. Найменування або перейменування адміністративно-територіальних одиниць. Зміна меж адміністративно-територіальних одиниць.

Автономія: поняття та види. Автономія установ і автономія колективів. Територіальна та екстериторіальна автономія колективів. Види та форми територіальної автономії. Адміністративно-територіальна, національно-територіальна і національно-державна автономія. Форма територіальної автономії в Україні. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим. Гарантії Автономної Республіки Крим. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим.

Розділ 12. Місцеве самоврядування в Україні

Поняття місцевого самоврядування та його політико-правова природа. Основні наукові концепції місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування в системі організації публічної влади на місцях. Місцеве самоврядування і місцеве управління. Міжнародно-правова регламентація питань організації місцевого самоврядування. Європейська хартія про місцеве самоврядування. Визначення ознак місцевого самоврядування в Європейській хартії.

Історія становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні. Новітній етап розвитку місцевого самоврядування в Україні. Розвиток законодавства про місцеве самоврядування в Україні.

Територіальна, матеріальна і фінансова основи місцевого самоврядування. Фінансова підтримка місцевого самоврядування державою.

Система місцевого самоврядування. Форми здійснення місцевого самоврядування територіальною громадою як суб'єктом муніципальної влади. Безпосереднє здійснення муніципальної влади територіальною громадою.

Органи та посадові особи місцевого самоврядування. Статус сільських, селищних, міських рад як представницьких органів місцевого самоврядування. Компетенція сільської, селищної, міської ради. Статус голів, депутатів і виконавчих органів ради та їх повноваження. Надання органам місцевого самоврядування окремих повноважень органів виконавчої влади, сфера делегованих повноважень.

Відповідальність та підконтрольність органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Особливості статусу районних та обласних рад як органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст. Компетенція районних та обласних рад.

Рішення органів місцевого самоврядування: порядок прийняття та юридична сила. Зупинення та відміна актів органів місцевого самоврядування.

Гарантії прав місцевого самоврядування. Судовий захист прав місцевого самоврядування.

Рекомендовані джерела інформації:

Конституція України та її офіційне тлумачення

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 245к/96-ВР із змінами, внесеними згідно Закону України № 1401-VIII від 2 червня 2016 року // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 28. – Ст. 532 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 30 липня 2015 року № 2-в/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 64. – Ст. 2138 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v002v710-15/print1480164937518046>

3. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 16 червня 2015 року № 1-в/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 53. – Ст. 1725 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-15/print1480178934343033>

4. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20 січня 2016 року № 1-в/2016 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 11. – Ст. 477 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-16>

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) від 30 вересня 2010 року N 20-рп/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. Спеціальний випуск; № 77. – Ст. 2597 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-10> або // Вісник Конституційного Суду України. – 2010. – № 5. – 36 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%C2%D0>

6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) від 19 квітня 2001 року N 4-рп/2001 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 28. – Ст. 1379 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-01>

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів "район" та "район у місті", які застосовуються в пункті 29 частини першої статті 85, частині п'ятій статті 140 Конституції України, і поняття "організація управління районами в містах", яке вживається в частині п'ятій статті 140

Конституції України та в частині першої статті 11 Закону України Про столицю України - місто-герой Київ", а також щодо офіційного тлумачення положень пункту 13 частини першої статті 92 Конституції України, пункту 41 частини першої статті 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" стосовно повноваження міських рад самостійно вирішувати питання утворення і ліквідації районів у місті (справа про адміністративно-територіальний устрій) від 13 липня 2001 року № 11-рп/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 29. – Ст. 1327 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=9400>

8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 1901 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 4. – Ст. 126 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99>

9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України», яке міститься у статті 155 Конституції України від 15 березня 2016 року № 1-рп/2016 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 28. – Ст. 1137 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-16/paran49#n49>

10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 49 Конституції України «у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно» (справа про безоплатну медичну допомогу) від 29 травня 2002 року № 10-рп/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 23. – Ст. 1132 [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-02>

11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини третьої статті 53 Конституції України «держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах» (справа про доступність і безоплатність освіти) від 4 березня 2004 року № 5-рп/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 11. – Ст. 674 [Електронний ресурс] // Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-04>

12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України і виконавчого комітету Вінницької міської ради щодо офіційного тлумачення положень статей 38, 78 Конституції України, статей 1, 10, 12, частини другої статті 49 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" (справа про сумісництво посад народного депутата України і міського голови) від 6 липня 1999 року № 7-пр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-99/print1458024631380304>

13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції України в контексті положень її статей 5, 156 та за конституційним зверненням громадян Галайчука Вадима

Сергійовича, Підгорної Вікторії Валентинівни, Кислої Тетяни Володимирівни про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої, четвертої статті 5 Конституції України (справа про здійснення влади народом) від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 41. – Ст. 2605 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v006p710_5/print1447608228178790

Міжнародно-правові акти

14. Договір про запровадження Конституції для Європи (проект (2003/С169/01). Ухвалив консенсусом Європейський Конвент 13 червня та 10 липня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_647

15. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року // 2015. – № 24 / № 39. – 2013. – Ст. 1418 / 450 с. – Ст. 718 / код акту 67165/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036

16. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015

17. Європейська конвенція про громадянство від 6 листопада 1997 року (ратифіковано із застереженням та заявою Законом України N 163-V ([163-16](#)) від 20 вересня 2006 року) // Офіційний вісник України. – 2010. – № 56, / № 41, 2006, ст. 2720 / ст.1917 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_004

18. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року (зі змінами та доповненнями внесеними Протоколом № 11 від 11 травня 1994 року та Протоколом № 14 від 13 травня 2004 року) // Офіційний вісник України. – 1998 р. – № 13. – 270 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004

19. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043

20. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня 1966 року (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042

Парламентські декларації

21. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року № 1427-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст. 502 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>

22. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року № 55-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429 [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12>

23. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 року № 1771-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 799 [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1771-12>

Закони України, Укази Президента України,

Постанови Верховної Ради України

24. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 року № 396-IX. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/396-IX> Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 3 лютого 2015 року № 141-VIII // Голос України. – 2015. – 27 лютого.

25. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим. Закон України від 10 лютого 1998 року № 3671-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 16. – Ст. 146. – 702 с [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/90/98-вр>

26. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 року // Офіційний вісник України. – 2011. – № 59. – Ст. 2347 [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3671-17> Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII // Офіційний вісник України. – 2017. – № 4. – Ст. 206 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>

27. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 квітня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – Ст. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

28. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>

29. Про державний кордон України: Закон України від від 4 листопада 1991 № 1777-XII (в редакції від 11 серпня 2013 року) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>

30. Про Державний Гімн України: Закон України від 6 березня 2003 року № 602-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 24. – Ст. 163 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/602-15/card6#Public>

31. Про державний реєстр виборців: Закон України від 22 лютого 2007 року № 698-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 20. – Ст. 282. – 764 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=698-16>

32. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43. – 60 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

33. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII // Офіційний вісник України. – 2015. – № 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

34. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 94. – Ст. 2709 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1207-vii>

35. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII (в редакції від 4 березня 2015 року) // Офіційний вісник України. – 2014. – № 36. – Ст. 957 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1207-vii>

36. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII // Офіційний вісник України. – 2019. – № 41. – Ст. 1422 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [9zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-1](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2704-1)

37. Про закордонних українців: Закон України від 4 березня 2004 року № 1582-IV // Офіційний вісник України. – 2004. – № 13. – Ст. 879 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1582-15>

38. Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим. Закон України від 23 грудня 1998 року № 350-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 5-6. – Ст. 43 [Електронний ресурс] // Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/350-14>

39. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

40. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII в редакції від 26 квітня 2015 року // Офіційний вісник України. – 2014. – № 20. – Ст. 619 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

41. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року 2136 – VIII // Офіційний вісник України. – 2017. – № 63. – Ст. 1912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

42. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

43. Про місцеві вибори: Закон України від 14 липня 2015 року // Офіційний вісник України. – 2015. – № 64. – Ст. 2101 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/595-19/page>

44. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/586-14>

45. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України від 1 грудня 1998 року // Офіційний вісник України. – 1998. – № 51. – Ст. 1870 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/281-14>

46. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 червня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 529 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>

47. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11 липня 2001 року № 2625-14 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 32. – С. 1449

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>

48. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV (в редакції від 1 січня 2015 року) // Офіційний вісник України. – 2003. – № 29. – Ст. 1433 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

49. Про очищення влади: Закон України від 16 вересня 2014 року № 1682-VII (в редакції від 5 січня 2017 року) // Офіційний вісник України. – 2014. – № 82. – Ст.2317 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>.

50. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 року № 116/95-ВР (в ред. Закону № 3277-IV (3277-15) від 22 грудня 2005 року) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 19. – Ст. 134 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%D0%B2%D1%80>

51. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2365-III (в редакції від 11 червня 2009 року) // Офіційний вісник України. – 2001. – № 17. – Ст.728 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>

52. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 № 389-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 28. – Ст. 250. – 1509 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/389-19>

53. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 року // Офіційний вісник України. – 2000. – № 15. – С. 7-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>

54. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року № 3773-VI (в редакції від 19 серпня 2014 року) // Офіційний вісник України. – 2011. – № 83. – Ст. 3014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>

55. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти: Закон України від 12 серпня 2018 року № 2505-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 38. – Ст. 280 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19>

56. Про правонаступництво: Закон України від 12 вересня 1991 року № 1543-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 46. – Ст. 617 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1543-12>

57. Про прийняття Конституції України і введення її в дію: Закон України від 28 червня 1996 року № 254/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 142 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254/96-%D0%B2%D1%80>

58. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 45. – Ст. 397 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>

59. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII (в редакції від 1 січня 2016 року) // Офіційний вісник України. – 2014. – № 87. – Ст. 2471 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page>

60. Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим: Закон України від 16 червня 2011 року № 3530-VI // Офіційний вісник України. – 2014. – № 53. – Ст. 2090 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3530-17/card6#Public>

61. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР (в редакції від 31 грудня 2014 року) // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – 18 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр/card6#Public>

62. Про Рахункову палату: Закон України від 11 липня 1996 року № 315/96-ВР в редакції від 19 квітня 2014 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/315/96-%D0%B2%D1%80>

63. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 12. – Ст. 565. – 9 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>

64. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25. – Ст. 28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/987-12>

65. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 року // Офіційний вісник України. – 2001. – № 26 – Ст. 1151 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>

66. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 року. № 2790-XII (в ред. Закону України від 1 травня 2016 року № 2328-III) // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 3. – Ст. 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>

67. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15 січня 1999 року № 401-XIV (в ред. Закону України від 1 січня 2011 року № 2457-17) // Офіційний вісник України. – 1999. – № 4 – С. 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/401-14>

68. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII // Офіційний вісник України. – 2016. – № 56/1. – Ст. 1935 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/paran1589#n1589>

69. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – Ст. 99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>

70. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року // Офіційний вісник України. – 2011. – № 27 – Ст. 1123 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

71. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30 червня 2004 року № 1932-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 36. –

Ст. 448. – 1416 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1932-15>

72. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 20. – Ст. 1203.

73. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України в редакції від 23 липня 2011 року // Офіційний вісник України. – 2010. – № 94 – Ст. 3334 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>

74. Про офіційні символи глави держави: Указ Президента України від 29 листопада 1999 року // Офіційний вісник України. – 1999. – № 48. – С. 28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1507/99/card6#Public>

75. Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р // Урядовий кур'єр. – 2015. – 30 грудня.

76. Про Державний герб України: Постанова Верховної Ради України від 19 лютого 1992 року № 2137-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 40. – Ст. 592 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2137-12>

77. Про Державний Прапор України: Постанова Верховної Ради України від 28 січня 1992 року № 2067-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 19. – Ст. 257 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2067-12>

78. Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави: Постанова Верховної Ради України від 20 лютого 2014 року № 1140-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 15. – Ст. 581 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1140-18>

79. Про текст Конституції України в редакції 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями, внесеними законами України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV, від 1 лютого 2011 року № 2952-VI, від 19 вересня 2013 року № 586-VII: Постанова Верховної Ради України від 22 лютого 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/750-18>.

80. Про затвердження тексту щорічної інформаційної доповіді Конституційного Суду України за 2017 рік: Постанова Конституційного Суду України від 29 лютого 2018 року № 17-п/2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/zvit.pdf>

81. Регламент Конституційного Суду України. Ухвалений на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України Постановою Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 року № 1-пс/2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/reglament.pdf>

Основні рекомендовані джерела інформації:

82. Конституційне право України: Академічний курс: Підруч. : У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. – 544 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studies.in.ua/pogorilko-v-f-fedorenko-v-l-konstytuciyne-pravo-ukrainy.html>

83. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.2 / За заг. ред. Ю.С.Шемшученка. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. – 800 с.

84. Конституційне право України: підручник / [Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.]; за заг. ред. Т. М. Слінько. – Харків: Право, 2020. – 592 с.

85. Скрипнюк О.В. Конституційне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Скрипнюк – К.: Ін Юре, 2010. – 672 с.

86. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2020. – 556 с.

87. Федоренко В.Л. Конституційне право України: підруч. / До 20-ої річниці Конституції України та 25-ої річниці незалежності України / В. Л. Федоренко. – К.: Видавництво Ліра-К, 2016. – 616 с.

Додаткові рекомендовані джерела інформації:

88. **Ave, Ukraina!** Декларація про державний суверенітет України. Тритомний монолог-діалог з двоєдиною Україною. Від Декларації про державний суверенітет України до Акту проголошення незалежності України. – вид. 2-ге, випр. і доп. – К.: Освіта України, 2011; Т. 1–2. – 1432 с.; Т. 2–3. – 1296 с.

89. Актуальні проблеми сучасного конституційного права України: зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; відп. ред. Ю. С. Шемшученко, О. В. Батанов. – К.: Юридична думка, 2014. – 456 с.

90. Аналітична записка від 25 липня 2012 року № 1 щодо реалізації народовладдя через органи державної влади в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2012/7/25/69171.htm>

91. Антологія української юридичної думки. Т.4. Конституційне (державне) право / За ред. акад. НАН України Ю.С.Шемшученка. – К.: Юридична книга, 2004. – 599 с.

92. Афанасьєва М. В. Виборча інженерія в Україні: монографія / М. В. Афанасьєва. – Одеса: Юрид. літ., 2014. – 382 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1521

93. Бакумов О.С. Конституційне право громадян України на участь у виборах і референдумах проблеми його реалізації. Монографія. – Х.: «Право», 2015. – 200 с.

94. Барабаш Ю. Конституційне право України на сучасному етапі (окремі проблеми викладання та праворозуміння) / Ю. Барабаш // Юридичний вісник. – 2015. – № 3. – С. 121-126 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: yurvisnyk.in.ua.

95. Барабаш Ю. Конституційна реформа і стабільність конституційного ладу: конфліктологічно-правовий аналіз системного взаємозв'язку [Текст] / Ю. Барабаш // Право України. – 2012. – № 1-2. – С. 77-97.

96. Батанов О.В. Інавгурація: історія та сучасність: науково-популярне видання / Батанов О.В., Стойко О.М., Ходаківський М.Д.; за ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2013. – 114 с.

97. Батанов, О. Конституційне забезпечення організації місцевого самоврядування в Україні: проблеми формування та шляхи розвитку [Текст] / О. Батанов // Право України. – 2016. – № 6. – С. 60-69.

98. Бринцев В. Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування: монографія: [у 2 кн.] / В. Д. Бринцев. – Кн. 1. – Х.: Право, 2013. – 392 с.

99. Бринцев В. Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування: монографія: [у 2 кн.] / В. Д. Бринцев. – Кн. 2. – Х.: Право, 2015. – 376 с.

100. Веніславський Ф. В. Конституційне право України в схемах і таблицях: навч. посіб. для студ. юрид. вузів та ф-тів / Ф. В. Веніславський. – Х.: Право, 2014. – 376 с.

101. Головатий С. Тріада європейських цінностей – верховенство права, демократія, права людини – як основа українського конституційного ладу [Текст]: частина друга: демократія (ст.1 Конституції України) / С. Головатий // Право України. – 2013. – № 8. – С. 13-39.

102. Головатий С. П. Україна — «соціальна» держава: що це? [Текст] / С. Головатий // Право України. – 2014. – № 7. – С. 199-233 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/Zurnal_2014/pravo_ukr_7_2014.pdf

103. Грабильніков А. В. Конституційно-правовий статус і правовий режим іноземців та осіб без громадянства в Україні: співвідношення понять / А. В. Грабильніков // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2015. – № 6. – С. 56-66 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://apnl.dnu.in.ua/6_2015/10.pdf

104. Гультай М. М. Вітчизняна конституційна думка: від Нових часів до радянської влади / М. М. Гультай // Вісник Конституційного Суду України. – 2016. – № 1. – С. 75-86 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///D:/Downloads/Vksu_2016_1_26.pdf.

105. Гультай М. М. Вітчизняний конституціоналізм радянської доби та його трансформація після здобуття Україною незалежності / М. М. Гультай // Вісник Конституційного Суду України. – 2015. – № 5. – С. 59-77 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///D:/Downloads/Vksu_2015_5_8.pdf

106. Гультай М. М. Виникнення та утвердження конституціоналізму як обов'язкової складової демократичного державного устрою / М. М. Гультай // Вісник Конституційного Суду України. – 2015. – № 3. – С. 59-77 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///D:/Downloads/Vksu_2015_3_22%20\(2\).pdf](file:///D:/Downloads/Vksu_2015_3_22%20(2).pdf)

107. Джерела конституційного права України / Ю. С. Шемшученко, Н. М. Пархоменко, О. В. Скрипнюк [та ін.] ; відп. ред. : Ю. С. Шемшученко, О. І. Ющик; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2010. – 710 с.

108. Демидов Г. Комментарий к Конституции Автономной Республики Крым, принятой на второй сессии Верховной Рады Автономной республики Крым 21 окт. 1998 г. / Г. Демидов. – К.: К.И.С., 2010. – 152.

109. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підручник / І. І. Бодрова, С. В. Болдирєв, В. О. Величко та ін. ; за ред. С. Г. Серьогіної; 4-те вид., переробл. та допов. – Х. : Право, 2017. – 392 с.

110. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи: пер. з англ. / за ред. Ю. Ключковського. – Вид. 2-е, випр. і доповн. – К., 2009. – 500 с.

111. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії: В 2-х част. Ч.1 / За ред. Ю. Ключковського. – 3-є вид. випр. і доп. – К.: "Логос", 2016. – 552 с.

112. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії: В 2-х част. Ч.2 / За ред. Ю. Ключковського. – 3-є вид. випр. і доп. – К.: "Логос", 2016. – 472 с.

113. Ключковський Ю. Б. Виборчий процес: правова природа і суб'єктний аспект/ Ю.Б. Крючковський // [Право України. – 2014. – № 7. – С. 157-166.](#)

114. Ключковський Ю. Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія / Ю. Б. Ключковський. – К.: Час Друку, 2011. – 132 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_low/cgiirbis_64.exe?....

115. Комітет ООН з прав людини. Загальний коментар статті 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (1996 рік) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yuriy-shveda.com.ua/en/communion/psefolohia/602-comments.html>

116. Конституційне право України : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Л. К. Байрачна, Ю. Г. Барабаш, Ф. В. Веніславський та ін. ; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого; за ред. : В. П. Колісника, Ю. Г. Барабаша. – Х. : Право, 2010. – 415 с.

117. Конституційне право України: прагматичний курс: навч. посіб. / М. В. Афанасьєва, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан [та ін.]; за заг. ред. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова; тех. ред. Ю. Д. Батан. – Одеса: Юридична література, 2017. – 256 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7800/Konst%20pravo%20pragmat%20kurs.pdf?sequence=3>

118. Конституционное право Украины: учебное пособие (для иностранных студентов) / М. Н. Воронов, А. В. Зубенко, Т. Е. Кагановская и др.; под ред. М. Н. Воронова – Х.: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2012. – 404 с.

119. Конституція України. Науково–практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. : Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2011. – 1128 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coollib.com/b/340418/read#t72>

120. Курс конституционного права Украины. Том 2. Конституционный строй Украины: учебник / под ред. М. А. Баймуратова и А. В. Батанова. – Сумы. : ИТД «Университетская книга», 2012. – 800 с.

121. Курс конституционного права Украины. Том 1. Общая часть: Основы теории конституционного права: учебник / под ред. М. А. Баймуратова и А. В. Батанова. – Х. : Одиссей, 2008. – 672 с.

122. Лінецький С.В., Крижанівський В.П. Коментар до Регламенту Верховної Ради України / С.В. Лінецький, В.П. Крижанівський. – К., 2015. – 730 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://radaprogram.org/sites/default/files/publications/komentar_do_reglamentu-berez-2015.pdf

123. Лемак В. В. Петришин О. В. Конституційна скарга в Україні: проблеми механізму впровадження / В.В. Лемак, О.В. Петришин // Вісник Національної академії правових наук України. – 2017. – № 1 (89) – С. 79-

88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
file:///D:/Downloads/vapny_2017_2_9.pdf

124. Лощихін О. М. Територія сучасної держави: поняття та функції [Електронний ресурс] / О. М. Лощихін // Публічне право. – 2016. – № 2. – С. 254-261; № 4. – С.180-184 Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2016_2_36

125. Матвієнко А.С. Політико-правові засади територіальної організації держави: світовий досвід і Україна: монографія / А.С. Матвієнко. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2015. – 376 с.

126. Марцеляк О. Роль науки конституційного права в конституціоналізації правової системи України [Текст] / О. Марцеляк // Право України. – 2016. – № 6. – С. 79-87.

127. Мірило правовладдя. Дослідження № 711/2013. Ухвалено Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія) на 106-му пленарному засіданні (Венеція, 11-12 березня 2016 року) // Неофіційний переклад з англійської Сергія Головатого. Переклад виконано на замовлення Програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) реформування сектору юстиції «Нове правосуддя» – Верстка: ТОВ «Компанія «ВАІТЕ», 2017. – 163 с.

128. Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель: Монографія / Л.Р. Наливайко. – Х. : Право, 2009. – 598 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFIJ_2010/Nalivajko_2009.pdf

129. Наливайко Л.Р. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права / уклад.: Л.Р. Наливайко, М.В. Беляєва. – К.: Хай-Тек Пресс, 2013. – 408 с.

130. Нестерович В.Ф. Виборче право України: підручн. / В.Ф. Нестерович. – К. : Вид-во Ліра-К, 2017. – 504 с.

131. Новітній конституційний процес в Україні: стан і перспективи: [статті] / Тацій В., Скрипнюк О., Куян І., Шаповал В., Шемшученко Ю., Буткевич В., Ющик О., Барабаш Ю., Крусян А. [та ін.] // Право України. – 2014. – № 7. – С. 9–185 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/Zurnal_2014/pravo_ukr_7_2014.pdf.

132. Оніщук М. В. Український конституціоналізм: вимір модернізації (вибрані статті) / М. В. Оніщук; передм. Ю. Л. Бошицький; Ін-т правової політики. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 113 с.

133. Павшук К. О. Демократичні засади конституційного ладу України : монографія / К. О. Павшук; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків: Юрайт, 2016. – 200 с.

134. Петришин О. Форма державного правління в Україні: до пошуку конституційної моделі / О. Петришин // Право України. 2014. – № 8. – С. 105–116.

135. Права людини і модернізація Конституції України: [статті] / Святоцький О., Добрянський С., Речуцький В. [та ін.] // Право України. – 2015. – № 10. – С. 9–78.

136. Права людини в Україні – 2013. Доповідь правозахисних організацій: наук. вид. / за ред. Є. Ю. Захарова; Українська Гельсінська спілка з прав людини. – Х. : Права людини, 2014. – 455 с.

137. Правова доктрина України: у 5 т. / редкол.: Тацій В. Я. (голова) [та ін.]; Нац. акад. прав. наук України. - Х.: Право, 2013. – Т. 2: Публічно-правова

доктрина України / [Ю. П. Битяк та ін.]; за заг. ред. акад.-секр. від-ня держ.-прав. наук і міжнар. права, акад. НАПрН України Ю. П. Битяка. – 2013. – 863 с.

138. Правові засади оптимізації адміністративно-територіального устрою: монографія / за ред. І. О. Кресіної. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Вид-во «Юридична думка», 2013. – 327 с.

139. Природні права людини. Право на мирне зібрання як спосіб захисту природних прав. Проблеми правової кваліфікації діянь, вчинених з метою захисту природних прав / упоряд. : ТОВ «КМ Партнери». – К. : КМ Партнери, 2014. – 152 с. : іл.

140. Проблеми імплементації змін до Конституції України щодо правосуддя та статусу Конституційного Суду України. Проект виконано за підтримки Німецького Фонду міжнародного правового співробітництва та Проекту Ради Європи “Підтримка впровадження судової реформи в Україні”. – К.: Видавництво «Заповіт», 2017. – 187 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2017_Sud_reform.pdf.

141. Проблеми теорії конституційного права України / за заг. редакцією Ю. С. Шемшученка. – К. : Парламентське вид-во, 2013. – 616 с.

142. Рабінович П. Конституційно-правовий статус людини і громадянина: можливості оптимізації // Вісник Національної академії правових наук України. – 2014. – № 1 (76). – С. 19-30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/varnu_2014_1_4.pdf

143. Серьогіна С. Г. Напрями вдосконалення правового регулювання місцевого самоврядування в аспекті європейської інтеграції / С. Г. Серьогіна // Вісник Національної академії правових наук України. – 2016. – № 3 (86) – С. 19-30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.kh.ua/вісник-напрн-україни-№3-86>

144. Федоренко В.Л. Система конституційного права: поняття, структура, взаємозв'язок з системою конституційного законодавства / В. Л. Федоренко // Вісник ЛДУВС ім. Е.О Дідоренка. – 2017. – № 1 (77). – С. 27-35. – Режим доступу: [file:///D:/Downloads/Vlduvs_2017_1_5%20\(3\).pdf](file:///D:/Downloads/Vlduvs_2017_1_5%20(3).pdf)

145. Федоренко В.Л. Суб'єкти конституційно-правових відносин в Україні та їх система [Електронний ресурс] / В.Л. Федоренко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 4. – С. 27-34. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/bmju_2011_4_6.pdf. – Назва з екрана.

146. Чергові, проміжні, повторні вибори народних депутатів України 2012-2013 років [Текст]: інформ.-аналіт. зб. / М. В. Охендовський, А. Й. Магера, Ж. І. Усенко-Чорна; Центр. виборча комісія. – К.: ВАІТЕ, 2015. – 1056 с.

147. Шаповал В. Джерела конституційного права України: питання теорії та практики / В. Шаповал // Право України. – 2014. – № 9. – С. 155–170.

148. Шаповал В.Д. Конституційно-правовий делікт як підстава для настання конституційно-правової відповідальності в органах місцевого самоврядування // Право і суспільство. – 2014. – № 2. – С. 56-62. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pis_2014_2_12.pdf

149. Шаповал В. Парламент: організаційні характеристики / В. Шаповал // Право України. – 2015. – № 4. – С.120-138.

150. Шаповал В. Парламент: функціональні характеристики / В. Шаповал // Право України. – 2015. – № 5. – С.54-71.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Формою підсумкового контролю успішності навчання студентів з дисципліни «Конституційне право України» є підсумковий модульний контроль (іспит). За результатами поточного модульного контролю студент отримує до 100 балів за 100-бальною шкалою оцінювання.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Засобами діагностики успішності навчання студентів з дисципліни «Конституційне право України» є усне опитування та обговорення теоретичних питань на семінарських та лекційних заняттях, пакети тестових завдань, ситуаційні завдання (кейси) з дисципліни, пакети завдань для модульних контрольних робіт, пакет завдань для комплексної контрольної роботи з дисципліни.